

Motion till riksdagen 2024/25:3226

av **Ulrika Westerlund och Camilla Hansén (båda MP)**

med anledning av skr. 2024/25:9 Riksrevisionens rapport om statens insatser för att stärka efterlevnaden av barnkonventionen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ange när en uppdaterad strategi för barns rättigheter ska finnas på plats och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om barnkonsekvensbeskrivningar av budgetförslag och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska följa Riksrevisionens rekommendationer om att förtydliga styrningen och uppföljningen av skolmyndigheternas barnrättsarbete och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Att barnkonventionen äntligen blev svensk lag 2020 var en fråga Miljöpartiet kämpat för länge. Efter att lagen kom på plats har barns rättigheter stärkts på flera plan, men mycket finns kvar att göra. Alltjämt är det alltför många barn i Sverige som far illa, och statens stödfunktioner är alltför svaga. Många av barns grundförutsättningar är inte tillräckligt bra för att konventionen ska uppfyllas, och det är inte heller statens, kommuners och regioners kompensatoriska funktioner. Med ett mer konsekvent barnperspektiv i alla led skulle det inte behöva vara så. Sverige är ett rikt land; vi borde kunna bättre.

Riksrevisionen har nu gjort en granskning av statens insatser för att stärka efterlevnaden av barnkonventionen, med särskilt fokus på skolområdet och tre skolmyndigheters barnrättsarbete. Vi välkomnar detta och även de initiativ som

regeringen tagit i frågan och uttalar att man vill framöver. Vi lyfter här ett antal aspekter vi skulle vilja stärka ytterligare.

Strategi för att stärka barns rättigheter

År 2010 antog riksdagen en ny strategi för barnrättsarbete som fortfarande gäller. I Strategi för att stärka barns rättigheter i Sverige (prop. 2009/10:232, bet. 2010/11:SoU3, rskr. 2010/11:35) finns nio principer som uttrycker grundläggande förutsättningar för att skydda och främja barns rättigheter samt ett antal prioriterade områden inom vilka det finns behov av att genomföra åtgärder. Det framgår av strategin att den ska ses över och följas upp med jämna mellanrum för att säkerställa att den är effektiv och användbar för att stärka barns rättigheter i Sverige.

Sedan dess har barnkonventionen visserligen blivit lag 2020, men det betyder inte att allt därmed går av sig självt. Riksrevisionen bedömer sammantaget att regeringens styrning av genomförandet av barnkonventionen behöver bli tydligare och mer samordnad, och man anser att betydelsen av strategin som fortfarande gäller har varit alltför svag. Riksrevisionen är också kritisk till att strategin inte har följts upp eller uppdaterats sedan den beslutades av riksdagen 2010.

Miljöpartiet delar Riksrevisionens bedömning. Regeringen skriver att man anser att strategin har varit betydelsefull för genomförandet av barnkonventionen då den är en gemensam utgångspunkt för alla offentliga aktörer i deras arbete med barns rättigheter. De anser också själva att strategin bör följas upp och utvärderas. Vi anser dock att regeringen behöver vara tydligare i sina avsikter och återkomma om hur och när så ska ske. Miljöpartiet anser att en uppdaterad och väl fungerande strategi är av största vikt för hela det sammantagna arbetet med barns rättigheter i Sverige, och regeringen bör säkerställa att det ska ske. I det arbetet krävs både uppföljning, utvärdering och konklusioner där också barnrättsorganisationernas och andra remissinstansers perspektiv bör vägas in.

Barnkonsekvensanalyser av budgeten

Riksrevisionen har i sitt granskningsarbete gjort intervjuer med personer i ett antal olika verksamheter. På s. 63 i rapporten skriver man ”Samtidigt påminner flera intervju-personer om att det behöver finnas organisatoriska förutsättningar för att ta emot och tillämpa kunskap om barns rättigheter och omsätta den till praktik. Verksamheter med pressad budget, personalbrist, hög personalomsättning och liknande utmaningar kommer att ha svårt att fullt ut efterleva barnkonventionen oavsett hur lagar och kunskapsstöd är utformade.”¹

Riksrevisionen skriver i kapitlet Slutsatser och rekommendationer ett stycke som just behandlar detta – stycke 6.3.5 med rubriken: ”Genomslaget av statliga insatser påverkas av lokala omständigheter”.

¹ Riksrevisionens fotnot: Exempelvis intervjuer med företrädare för Barnombudsmannen, 2022-04-21; Skolinspektionen 2023-04-19, 2023-05-05; SPSM 2023-02-13, 2023-04-11, 2023-03-30; sakkunniga 2022-05-13, 2023-02-01b, 2023-08-28; intresseorganisation 2023-02-09. Jämför även SOU 2017:35, s. 14, 87–90; SOU 2020:63, volym 3, s. 1 817 samt Statskontorets rapport Att styra med kunskap – En studie om statlig kunskapsstyrning riktad till kommuner och regioner, 2023, s. 72.

Som svar till Riksrevisionen lyfter regeringen fram betydelsen av förordning (2024:183) som trädde i kraft den 6 maj 2024 och som innebär att myndigheter, kommittéer och särskilda utredare får bättre förutsättningar att ta fram kostnadseffektiva och samhällsekonomiskt motiverade förslag. Konsekvenserna ska så långt det är möjligt bli allsidigt belysta. Om förordningen har sagts att den ska leda till mer välgrundade beslut. Ekonomistyrningsverket (ESV) har fått i uppdrag att ta fram vägledning och ska bl.a. inhämta och beakta sakkunskap och metodstöd från Barnombudsmannen. Det är mycket angeläget, och vår förhoppning är att barnkonsekvensbeskrivningar därmed kommer att göras mer konsekvent inför olika beslut. Barn påverkas på olika sätt, direkt eller indirekt, av en väldigt stor del av alla förslag och lagändringar. Det är väldigt viktigt att det blir tydligt och transparent.

Huruvida den nya förordningen kommer att innefatta förslag även i budgeten är dock för oss inte tydligt. Vi anser därför att regeringen bör återkomma med ett tydliggörande av hur barnkonsekvensbeskrivningar ska göras i budgeten. Det är angeläget att analyser görs av vilka konsekvenser olika satsningar väntas få för barn, både vid beslutsfattande och för läsare av budgeten.

Vi menar t.ex. att beslutet att inte skriva upp de generella statsbidragen till regioner och kommuner drabbar barn eftersom det finns mindre utrymme i verksamheterna att ha och ta konsekvenserna av ett barnrättsperspektiv. Det visar inte minst Riksrevisionens utredningsarbete. Även förslagen som innebär sänkt skatt för höginkomsttagare får konsekvenser för barn. Dels i och med ökade klyftor, dels i och med minskade möjligheter till andra satsningar som gynnar barn. Kommentarer till budgeten som kommit från t.ex. Rädda Barnen och organisationen Maskrosbarn lyfter också på olika sätt problematiken och behov av större satsningar på barns förutsättningar.

Stärk skolmyndigheternas barnrättsarbete

Riksrevisionen ser flera brister i regeringens styrning av skolmyndigheternas barnrättsarbete, som Miljöpartiet ser som viktiga att fokusera på. Brister som Riksrevisionen anser har bidragit till att barnkonventionen inte fått det genomslag som annars varit möjligt.

Regeringen har inte tydliggjort någon inriktning för skolmyndigheternas barnrättsarbete, vilket har inneburit att skolmyndigheterna inte har fått någon vägledning i vad de ska fokusera på eller vad regeringen prioriterar eller vill uppnå. Det är i dag otydligt om skolmyndigheterna ska fokusera på att stärka barnrättsperspektivet i sitt interna arbete eller i det utåtriktade, eller både och. Skolverket menar att det är otydligt om myndigheten har i uppdrag att stödja skolor och huvudmän i frågor som rör barnkonventionen, och vilken roll Skolverket i så fall ska ha i förhållande till andra aktörer. Skolverket menar att de har i uppgift att svara på frågor och utarbeta stödmaterial om skollagstiftningen, medan Skolverket hänvisar till Barnombudsmannen för stöd kring barnkonventionens betydelse för skolan. Myndigheternas uppgifter och ansvar behöver här tydliggöras.

Skolverket och Skolinspektionen behöver även vidta åtgärder för att stärka och synliggöra barnrättsperspektivet i sina interna processer och i viktigare ärenden och beslut. I det bör ingå att tydliggöra när barnkonsekvensanalyser bör göras, vad de bör omfatta samt hur de bör redovisas. Skolverket har ett pågående utvecklingsarbete för att öka barnrättsperspektivet i fyra av sina arbetsprocesser. Utvecklingsarbetet inleddes

2019 i samband med myndighetens uppdrag i tidigare regeringens kunskapslyft, men har i mångt och mycket stannat av sedan uppdraget slutredovisades. Regeringen behöver tydliggöra värdet av detta utvecklingsarbete och att det synliggör och stärker de interna processerna i enlighet med Riksrevisionens slutsatser. Regeringen behöver i enlighet med Riksrevisionens råd tydliggöra inriktningen för skolmyndigheternas barnrättsarbete, så att det tydligt framgår att det gäller både internt och externt. Regeringen behöver tydligt styra mot en samsyn mellan myndigheterna vad gäller deras förhållningssätt till barnkonventionen; det är orimligt att familjer och medarbetare i skolväsendet möts av olika förhållningssätt vad gäller barnkonventionen från olika myndigheter. Slutligen bör regeringen följa upp och ge återkoppling på myndigheternas barnrättsarbete. Det framgår av regeringens skrivelse att man endast delvis delar Riksrevisionens bedömning, och det är otydligt om regeringen avser att följa Riksrevisionens rekommendationer fullt ut, vilket Miljöpartiet anser borde göras.

Ulrika Westerlund (MP)

Camilla Hansén (MP)